Anul III. Orăştie, la 16/29 Octomvrie 1904. Nr. 42

ABONAMENT:
Pe an 6 cor.; pe 1/2 an 3 cor.
Pentru România pe an 15 Lei.
Manuscripte nu se redau.

LIBERTATEA

INSERŢIUNI:
se socotesc după tarifă cu preţuri foarte moderate
Abonamentele se plătesc înainte.
Apare în fiecare Sâmbătă.

Adunări de protestare.

Poporul român, ca şi toate popoarele nemaghiare din patrie, este direct provocat prin atotcutezătorul guvern!

Pentru certe descreerate dintre partidele parlamentare maghiare, guvernul vine să ne arunce pe noi Nemaghiarii, pradă împăciuitoare în gura şovinismului nesaţios al celorlalte partide. El merge înaintea lor cu jertfă de împăcare ducându-le pe tipsie capul nevinovat al şcoalelor noastre româneşti şi nemaghiare peste tot!

Prin noul plan de lege şcolară, cuţitul politic, cu vêrful său înveninat, ajunge până aproape de inima culturei noastre naţionale. Datorinţă mare şi sfântă avem, să ne ridicăm cu mici şi mari, şi întrunindu-ne în *adunări publice* de protestare, să-i strigăm cutezătorului guvern, că protestăm cu toată tăria sufletelor noastre, contra atacului lui sîngeros asupra şcoalelor noastre, şi prin ele contra vieţii noastre ca popor aşa cum ne-a lăsat D-zeu pe acest pământ!

Români de pretutindeni! Ridicaţi-vă cu bărbăţie şi demnitate! Nu vă învăţăm noi să vă ridicaţi contra ţării însaşi, nici contra altui neam din ţară, ci contra unei mâni de oameni cari s'au îmbulzit la conducerea ţării, şi abuzează de puterea ce le-o dă domnia lor vremelnică, dedându-se la fapte de ticăloasă provocare faţă de blândele şi prea răbdurile popoare ce alcătuesc ţara! Ei numai oameni sunt, cari au vremelnic frânele în mână, şi ca atari sunt *supuşi criticei!* Deci când vă chemăm să le critizăm fapta ce o plănuesc şi să strigăm protestare contra ei, vă chemăm la un lucru *iertat de însăşi legile ţărei*, şi pe care ni-l cere inima şi datorinţa noastră faţă de neam!

Mişcaţi-vă dar peste tot locul! Arangeaţi cerc de cerc, ba şi oraş de oraş, adunări de protestare, ca să vadă nemernicii atăcători ai noştri, că nu suntem tină pe care ei o pot călca în picioare în dragă voe, nici vermi adormiţi, ci suntem un popor ce îşi cunoaşte drepturile, simţim şi vedem, când ni-le calcă păcătoşii şi fariseii, şi să le spunem, că de silă, sub ascuţişul săbiei şi a baionetei, ne vom supune păcătoasei lor încălcări, dar de voe bună *nu!*

*

Pe cât avem informaţiuni, adunările de protestare ale poporului român vor porni pe linie întinsă! In comitatul nostru, după adunarea de mâne dela *Ilia*, va urma la 5 Nov. cea dela *Orăştie*, apoi în săptămâna ceealaltă la *Haţeg, Hunedoara* şi *Brad*.

Peste tot locul poporul cu toţi fruntaşii şi cărturarii sei, să iee parte viuă şi bărbătească. Altfel ne vor rîde duşmanii în faţă, zicând că suntem morţi deja de vii, că iaca nici astfel de lovituri îndesate de pumnal, nu ne mai mişcă! Iar aceasta nu e adevărat! Noi trăim. Simţim. Avem bărbăţie şi ambiţie. Şi protestăm sărbătoreşte contra volniciei şi lăcomiei nebune a lor, care împinge ţeara spre prăpăstii şi nefericire!

*

Adunarea pentru cercurile *Orăştie-Deva*, convocată mai jos, a fost aşa combinată, fiindcă şi din cercul Deva foarte multe comune, cele mai mobile, sunt mai aproape de Orăştie ca de Deva, şi cărturarii din aceste comune înşişi au dorit să fie convocaţi mai bine la Orăştie, ca doară la Deva.

Convocare.

In faţa situaţiei politice, care prin proiectul de reformă şcolară, a devenit pentru causa culturală-naţională a poporului nostru, din cale afară periculoasă, demnitatea noastră de popor ne chiamă să ne facem datorinţa de a ne ridica glasul, a ne spune cuvêntul solemn la situaţie!

Convocăm drept aceea pe alegătorii dictali din cercurile electorale Orăştie şi Deva, cum şi întreg poporul nostru cu durere pentru aşezemintele sale culturale ameninţate, la o

întrunire publică

pe ziua de Sâmbătă în 5 Noemvrie n. a. c. în Orăştie, în sala mare a hotelului „Transilvania", la 11 ore a. m.

Obiectele puse la ordinea zilei în această întrunire vor fi:

1. Discutarea situaţiei generale politice şi luarea unei resoluţiuni faţă cu proiectul şcolar al guvernului.

2. Constituirea comitetelor cercuale electorale şi alegerea alor 2 delegaţi de fie-care cerc, pentru o eventuală conferenţă generală.

După o înţelegere cu numeroşi fruntaşi ai alegătorilor din cercurile amintite:

Din încredinţarea celor din cercul Orăştiei:	Din încredinţarea celor din cercul Deva:
Dr. A. Vlad	*Dr. Iustin Pop*
Dr. I. Margita	*Dion. Ardelean*
Vas. Domşa	*Petru A. Mihuţ*
I. Popovici	*Manase Iar.*

Legea şcolară.

Proiectul de lege al ministrului de instrucţiune Berzeviczy despre modificarea legii şcolare de mai nainte, a fost, precum am spus, presentat dietei în şedinţa din 20 Octomvrie n.

In acest proiect se cuprind printre altele următoarele dispositiuni:

1. Limba maghiară, geografia şi istoria Ungariei, au să formeze pe viitor obiecte regulate de studiu în toate şcoalele poporale din Ungaria.

In şcoalele poporale cu limbă de popunere nemaghiară, are să fie întrodusă ca limbă de propunere şi limba maghiară acolo unde *20* la sută din elevi să declară a fi de naţionalitate maghiară.

In şcoalele de repetiţie limba de propunere e numai cea maghiară.

Ministrul de instrucţie îşi reţine sieşi dreptul de a revizuì planul de învăţământ, manualele de şcoală şi *bibliotecile şcolare*, la toate şcoalele din patrie!

In locul învăţătorilor cari se dovedesc a nu fi destul de destoinici în propunerea limbii maghiare, susţinătorii de şcoale confesionale au să pună alţii, pe deplin cualificaţi pentru propunerea limbii maghiare.

Invăţătorii dela toate şcoalele elementare, au să pună jurământ de credinţă faţă de Rege, de patria maghiară şi de legile ei, şi să promită supunere faţă de ordinaţiunile guvernului.

In *pedagogiile confesionale* cu limba de propunere nemaghiară, au să fie propuse *în limba maghiară* următoarele obiecte: limba şi literatura maghiară, istoria, geografia şi constituţia patriei!

Esamenele de cualificaţie au să le facă învăţătorii în faţa unei comisiuni numite din partea guvernului şi anume răspunzând *în limba maghiară!* Numai din metodică, pedagogie şi din eserciţiile practice, pot da răspunsuri în limba maternă.

Legea va fi întrodusă pe rînd în curs de patru ani.

Şcoalele cari nu se vor putea conforma acestor cerinţe, vor fi închise!

Deputaţii saşi şi proiectul şcolar.

Deputaţii saşi, la număr 14, studiind proiectul şcolar nou, au primit cu unanimitate şi subscris următoarea declaraţiune:

„Cei 14 deputaţi dietali ai naţiunii săseşti, au hotărît unanim, *a respinge* proiectul şcolar, care periclitează existenţa şcoalelor ei poporale, e o ingerinţă în legea naţionalităţilor din 1868, şi o restrângere însemnată a autonomiei garantată de lege a bisericei evangelice A. B. din Transilvania.

„Această atitudine faţă de proiect sunt gata să o demonstreze în modul cel mai energic şi hotărît, acolo unde sunt chemaţi să se rostească (adecă în parlament).

„Alte decisiuni în stadiul actual al pertractării proiectului, le ţin de premature: îşi reservă însă lor şi acelora, cărora sunt datori a-'şi da seamă de activitate, dreptul, de a lua mai târziu astfel de decisiuni".

Opinia publică săsească a primit cu multă simpatie declaraţiunea aceasta. In vara trecută se lansase ştirea, că şi cei nouă deputaţi guvernamentali români o să ţină o conferenţă şi o să-'şi preciseze ţinuta faţă de proiectul şcolar; cu toate acestea nu s'a făcut nimic. Precum se vede cei 9 Români guvernamentali, sunt aplicaţi să voteze şi acest proiect de lege, care este menit să nimicească şcoala română. Dacă de fapt aceşti nefericiţi au decăzut pân' acolo, încât vor fi capabili să comită şi acest act de ruşinoasă tradare naţională, atunci avem sfânta datorinţă de a le răsplătì această tradare după merit. Să-'şi aducă aminte d-nii George Serb, Pahomiu Avrămescu, P. Vuia, G. Sombati, N. Şerban, I. Ciocan, Iosif Popp şi Petru Mihali, că Românul ţine minte, — şi să fie în curat şi cu aceea, că mandatul de deputat nu poate fi răsplata pentru tradare!

Alegerile la comitat.

Zile de muncă ne stau înainte, în care să va arăta hărnicia alegătorilor români din comitat, şi a cărturarilor nostri, conducători nemijlociţi ai poporului.

Pe *11 Noemvrie n.* sunt puse dela comitat *alegerile de membri la congregaţie*, pe teritorul întreg al comitatului.

Punem la inimă alegerilor români din comitat, să se ducă cu toţii la locurile de alegere, şi aşa să se grupeze, ca din nouăle alegeri, *numărul membrilor români, a celor neatârnători, să iasă îndoit!*

Un obiceiu reu s'a observat pân'acum în cercuri, anume că printre 2—3 Români neatârnători, oamenii s'au lăsat „capacitaţi« şi au pus şi pe atâţa oameni atârnători prin slujbele lor, de pildă notari, primari, judecători, etc., cari în sala comitatului nici odată nu păşesc altfel, decât cum le poruncesc domnii dela cârma varmeghiei.

Obiceiul acesta să înceteze! Alegătorii români să trimită la congregaţie numai oameni neatârnători şi credincioşi clubului comitatens român. Aleagă cu inimă liniştită pe aceia, pe cari li-i recomandă conducerea clubului românesc comitatens.

Tare mult am dorì să vedem o viguroasă mişcare în cercuri de cele pân' acum prea părăsite, cum sunt cele dela Rapolt, Baia de Criş, Vaţa, etc.

Iar în cercurile harnice şi pân' acum, cum sunt cel dela Romos, Dobra, Băiţa, Brad, etc., alegătorii să se ţină *şi mai bine*, scoţând din urnă liste *curat româneşti*, şi lăsând la o parte multele »consideraţii" faţă de unii şi alţii, primiţi pân'acum în liste, numai de dragul de a-i cinsti cu voturile, dar ei neputând fi de niciun sprigin clubului în sala comitatului!

Ne-am bucura foarte, dacă pe oamenii noi, cari s'au aşezat de câţiva ani încoaci în număr frumos în comitat, ca advocaţi, preoţi, etc., şi sunt cunoscuţi ca buni şi zeloşi Români, — i-am vedea pe toţi aleşi la comitat, în firul acestei alegeri!

Facem călduros apel la toţi, să se pună pe muncă, să-şi grupeze alegătorii în jurul lor şi în ziua alegerii, ducându-i în ordine la locul de alegere, să facă cinste numelui şi posiţiei poporului român din acest comitat!

Vom scoate la iveală cu laudă pe cei-ce şi-au împlinit datorinţa, cum vom înfiera şi purtarea celor ce să vor fi abătut dela ţinuta, ce le-o pretinde posiţia lor în mijlocul poporului.

Mehr Licht, mehr Licht!

Colegilor dela „Tribuna"

Nu numai admitem, dar ţinem de integritate a caracterului faptul, ca oricine, în ori-ce împrejurări, să dea cea mai lămurită espresie convingerilor, ce le nutreşte.

Acesta fiind credeul nostru, ne ţinem de datorinţă să respectăm părerile ori-cui, fie acele de o potrivă cu ale noastre, sau fie opuse convingerilor sau tacticei noastre.

In interesul binepriceput al luptei noastre, — suntem însă în drept să pretindem vizir *deschis* şi espesii bărbăteşti a convingerilor puse în serviciul sau chiar şi numai aşezate sub paveza binelui obştesc, sub eghida intereselor publice naţionale.

Mâţă în sac nu cumpărăm şi doi bani în trei pungi nu înţelegem.

Momentul ce ne sileşte să scriem aceste rânduri e din seamă afară serios şi faptul neesplicit, cum îl avem acum, înaintea noastră, ne dă motive de o îngrijorare din cele mai mari.

E vorba adecă de aprecierea unor simptoame, ce s'au năvălit asupra noastră prin fapte neînţelese sau puţin scuzabile, săvîrşite de fruntaşi şi gregari de-ai vieţii noastre publice.

Intreagă presa noastră s'a ocupat şi să ocupă încă cu aceste simptoame şi bine înţeles, admiţînd că misticismul acestora învăluie tactice sau chiar intenţii şi fapte contrare binelui obştesc, — întreagă presa noastră serioasă le-a condamnat, mai aspru ori mai blând. Dar de fapt le-a condamnat.

Ca din drag senin însă ne-a isbit rândurile cetite în un ziar, ce foarte des s'a făcut interpretul celei mai radicale condamnări a faptelor socotite ca zdrobitoare a integrităţii caracterului public.

Nu ştim cu ce stăm în faţă: cu un articol scris confuz, ori cu ţinte neesplicite, ori în fine cu o schimbare de front?

Ori-cum ar fi, ne credem în drept şi ne impunem ca datorinţă să cerem lămuriri la înţeles.

Ţinta noastră a fost şi este să ieşim odată din „politica de fraze" şi să intrăm în activitate, — pe toate cărările, bine înţeles pe toate cărările deschise şi bătute de muncă cinstită, deschisă şi românească.

Suntem prietinii liberei convingeri şi a întrecerii în munca săvîrşită pentru binele obştesc. Şi până la punctul ce eschide neîncrederea sau nelucrarea — admitem chiar şi tactice deosebite, — dar aşteptăm, că aceste tactice să nu umbrească scopul ideal, şi mai pe sus de toate să nu fie de aşa, ca să inducă în rătăcire pe cei buni, dar puţin versaţi în de-ale „culiselor".

Să nu ni-se impute nimic, ne oprim de data asta aci. Nu acuzăm

BCU Cluj / Central University Library Cluj

și nu scuzăm pe nime. Poate vre-o neînțelegere ne-a dat condeiul la scrierea acestor rêuduri.

Noi nădăjduim. Dar așteptăm dela confrații dela „Tribuna“ sĕ esplice franc și deplin intenția și rostul articolului lor publicat în numĕrul de Mercuri sub titlul „Politică de fraze“. Și apoi vom urma cu obiectivitatea dorită și de ziarul aradan.

„Gazeta Trans.“

despre

participarea Episcopului Dr. Hossu ca prelegĕtor între prelații maghiari.

Faptul pe care un bun Român gr.-cat. 'l-a comentat cu calmitate în numĕrul nostru trecut în articolul „Simptoame îngrijitoare“, pune pe gânduri și pe frații deia „Gazeta Transiivaniei“. Ea scrie în numĕrul seu de Duminecă (23 Oct. n.) următoarele:

Adunarea catolicilor maghiari. Eri, Vineri, s'a deschis în Budapesta al cincilea congres al catolicilor maghiari din țeara întreagă. Joi au avut loc ședințele reuniunilor catolice. Ședințele adunării sĕ țin în sala cea mare a „Redutei“ din Budapesta.

Prima ședință s'a deschis ieri la 10 ore printr'un discurs al contelui Ioan Zichy jun. S'au ales apoi presidenții de onoare și s'a constituit biroul. Urmà apoi o prelegere, ce a ținut-o episcopul unit Dr. Hossu din Lugoj despre „unitatea catolicilor în alipirea lor față de papă“, ear' după aceasta o conferență a prelatului papal Dr. Lud. Rajner despre unitatea catolicilor în patriotism“(!).

Rolul episcopului Hossu în congresul catolicilor unguri e atât de ciudat, încât cu ori-câtă bunăvoință ar fi omul, nu i-ar putea da nici decum o esplicare favorabilă.

Procederea P. S. Sale *nu se poate justifica* mai ales în împrejurările actuale, când la tot pasul ne întâlnim cu nisuințele catolicilor ***maghiari*** *contrare intereselor de vieață ale bisericei* ***române*** *unite* și în general ostile desvoltării poporului nostru.

Astfel de aparițiuni cu drept cuvênt dau naștere la serioase îngrijiri printre Românii uniți, și-'i fac sĕ se întrebe: Unde vom ajunge dacă prelați de-ai nostri mai bucuros participă și sĕ afirmă la adunările catolice ungurești, decât la adunările culturale — românești?“

*

Așa mai înțelegem și noi rostul presei naționale. Sĕ-'și spună, cu cruțarea posibilă, dar' cu toată hotărîrea, părerea sa dreaptă asupra pașilor aflați de greșiți a persoanelor cu rol public, fie acelea cât de sus puse. N'are sĕ-'și retacă convingerea, între nici un fel de împrejurări.

Cu satisfacție înregistrăm că „*Gazeta*“ a urmat în doi numeri încă, în sĕptĕmâna asta, discuția în merit și pe larg, a ținutei episcopilor uniți față cu corpul episcopesc romano-catolic maghiar, și înșiră o mulțime de fapte din activitatea episcopilor gr.-cat., dela Metrop. Vancea începênd, care trebue sĕ umplă de dureroase ingrijiri pe toți Românii, în special pe frații noștri gr. cat., cari par mereu și pe nesimțite împinși spre plaiuri tare neguroase cu biserica lor, din punct de vedere românesc.

Asemenea a tractat „*Drapelul*“ din Lugoj chestia (la 25 Oct.) desaprobând hotărît faptele acestea de mestecare a episcopilor români gr. cat., printre cei maghiari romano-cat., cari se dovedesc de șoviniști neîntrecuți.

Iar în fața acestor voci unanime ale presei naționale române, — o, ce straniu ne pare articolul „Politică de fraze“ al „*Tribunei*“, privitor la care și cerem lămuriri mai sus. Intreg fondul acelor raționări, ce vor să apară profunde și departe țintitoare în viitor, nouĕ ne pare a fi putred-putred!

Economie și politică.

In sĕptĕmâna trecută s'a pertractat procesul de calomnie intentat de prim-ministrul Tisza și soții, unui gazetar ungur, pentru o serie de articoli scriși din prilegiul calamităților ivite la „Banca industrială și comercială“ din pricina afacerilor nesuccese cu isvoarele de petroleu din România.

Inaintea judecătoriei s'a isprăvit procesul. Gazetarul a fost osândit și Tisza și soții prin asta au ieșit din rociul pĕcatelor ce li-s'au atribuit.

Cazul însĕ este foarte instructiv, privit prin pizmă economică și politică, și nu judiciară.

Din acest punct de vedere 'l-a judecat și un scriitor economic, care în un articol din „Budapesti Hirlap“ zice și următoarele:

„Judecata de ieri a curții cu jurați (procesul lui Tisza) a pus lacăt pe o nenorocită epocă a desvoltării vieții publice din țeară. Dare-ar Dumnezeu ca acest lacăt vecinic sĕ fie, care e păzitorul sănĕtoasei desvoltări a vieții noastre economice și politice.

Sĕ nu mai reînvie nici-odată acel timp, când s'a putut valorisa renumele și influența politică și socială în directorate de întreprinderi economice.

Acel timp când întreprinderile nu și-au căutat asigurarea succesului în realitatea afacerilor, în munca, capacitatea și specialitatea conducĕtorilor, — fără și-au căutat această asigurare în asimilarea intereselor lor cu acele ale politicianilor distinși și influenți, și au socotit influența acestora ca mântuitoarea afacerilor nesuccese sau ca asigurătoarea profitelor grase.

In chipul acesta s'a ruinat la noi și spiritul de întreprindere și creditul politic — de-odată. Ba a devenit dogmă credința ce a stagnat și a nimicit ori-ce spirit de întreprindere, că în Ungaria nu capabilitatea și *cunoștințele* și *munca* de specialist, ci nexul, *legăturile politice* — asigură reușita întreprinderilor.

Câți bărbați chemați și specialiști au trebuit sĕ vadă cu durere cum sĕ risipesc sume enorme pe „representanți cu nume mare“, detrăgêndu-se aceste sume dela munca specialiștilor.

Cazul lui Tisza cu „Banca industrială“ — poate servì de pildă vie, că se înșală aceia, cari cred, că influența și renumele politic sunt stâlpi puternici ai profitului, și apără întreprinderea de sorții nesuccesului. Nu este nici o trebuință, ca bărbați cu înalte posiții sociale sĕ-'și câștige bani pe un teren pentru care nu sunt chemați“.

Am reprodus părțile astea din articolul lui „B. H.“ cu scopul sĕ prevenim la noi căderea în pĕcatul de care sufer compatrioții nostri Unguri.

Cine va crede, că la noi — unde lipsesc aproape total ilustritățile politice — luând articolul lui „B. H.“ din vorbă 'n vorbă — nu e trebuință sĕ ne gândim la astfel de preveniri, sĕ nu uite că puținele noastre așezĕminte economice sunt încunjurate cu bărbați, de altfel foarte cinstiți și cu distinse posiții sociale — dar' de cele mai multe-ori lipsiți de multe din cunoștințele și mai ales de spiritul pretins de economia națională. Chemarea actualei generații, care a fost silită a se folosì și de oameni mai puțin instruiți în economia superioară, e acum, sĕ îngrijească de *creșterea unei sucreștințe de specialiști*, așa ca mâne sĕ vedem dispărênd și această lipsă din bunul mers al întreprinderilor noastre economice naționale.

Vasile C. Osvadă.

Rĕzboiul.

De pe câmpul de rĕzboiu, nimic deosebit. Cei doi dușmani stau față-'n față aproape nemișcați. Par'că nici unul nu cutează sĕ înceapă atacul. Par'că fiecare s'ar bucura ca celalalt să atace, căci totdeauna acela are lucru mai greu. Se spune că și Japonezii și Rușii se întăresc mereu. Atacul îl vor lua, după toate semnele, iarăși Rușii.

*

O „bravură“ tare curioasă a făcut flota cea mare rusească din Marea-Baltică în drumul ei spre Asia. Trecênd anume pe lângă țĕrmii Angliei, în o noapte s'a vĕzut de-odată încunjurată de un șir întreg de vapoare mici, erau vre-o 100 vapoare de pescari englezi. Rușii temêndu-se că-'s spioni japonezi, au descărcat mai multe împușcături de tun asupra lor, scufundând un vapor, omorând doi oameni și rănind greu pe vre-o 30. S'a făcut un scandal uriaș din asta. Poporațiunea engleză striga „rĕsbunare“! Abia s'a liniștit acum, după-ce însuși Țarul Rusesc a telegrafat Regelui Angliei, că dă toată satisfacția de lipsă pentru întêmplarea asta regretabilă, isvorîtă din o neînțelegere ori o frică mărită.

Falnicul Zarand.

Frumos, peste așteptare de frumos s'au purtat frații nostri din Zarand față cu „Societatea pentru fond de teatru“, primindu-o strălucit și mai ales strălucite sume de bani adunând și vărsând în fondul Societății.

Dl *Dr. P. Oprișa*, bărbatul de încredere al Societății la Brad, publică incurgerile mai nouĕ ce au sosit în urma apelurilor ce făcuseră în preajma adunării, și bilanțul final al venitelor și speselor. Il dăm și noi cetitorilor nostri în următoarele:

La suma adunată în Brad, raportează dl Dr. Oprișa — pentru „Societatea pentru crearea unui fond de teatru român“, au mai incurs următoarele sume:

a) dela membrii ordinari: Dr. Eugen Simonca, adv., Arad, Nicolae Mateiu, preot, Uibărești (Zarand), George Drăgan, preot, Băița (Zarand), Dumitru Rișcuța, plugar, Rișculița, câte 10 cor.;

b) dela membri ajutători: Ioan Birĕu, preot, Buceș (Zarand), Traian I. Magier, preot, Satureu (com. Arad), câte 5 cor.; Nicolae Sirca, preot Vidra (com. Arad), 3 cor.; Laurenție Juga, preot, Măgulicea (com. Arad), Ioan Mera, preot, Honțișor (com. Arad), Teodor Roxin, preot, Cil (com. Arad), câte 2 cor.; Ioan Stefanescu, preot, Berini (com. Timiș) 4 cor.; Petru Bota, notar, Buceș (Zsrand) 5 cor.; Ioan Știrbu, înv., Dumbrava (com. Arad), Z. Neamț, înv., Plescuția (com. Arad) câte 1 cor.; Vas. German, înv., Gurahonț (com. Arad) 3 cor.; Savu Dorca, înv., Zeldiș, (com. Arad), Silvia Sirca, preoteasă,

FOIȚA

Naivitate.

Frumoasă, cum e numai visul
Intrezărit al fericirii,
Poetul o iubea, cu toată
Văpaia sfântă a iubirii.

Ear' când i-a spus întîia-dată
Estaziat, răpit: „Copilo,
„Ești mai frumoasă decât însași
„Sublima Venere de Milo!
„Iubește-mĕ — mĕ-'nchin 'nainte-'ți,
„De frumsețea ta răpit
„Te-ador...“ Ea îi rĕspunse numai
Roșind — cu-'n zimbet fericit...

In galeria de tablouri
A doua zi cu mamă-sa
Muncită de curiositate,
Intreabă: — „Ah, ma cher mama,
Arată-'mi Venerea de Milo! —

— Acolea'i!... Uite — dar discretă!
— Ah!... Cea de are brațe rupte
Și-'i... fără pic de toaletă?!... —

Și repede-'și întoarce capul,
Ca nu cumva sĕ bage seamă
Vre-un privitor, — și supărată
Șoptì: — Putem sĕ mergem mamă! —

Ear' când i-a repetat poetul
Estaziat: „Te-ador, copilo,
„Tu, mai frumoasă decât însași
„Sublima Venere de Milo“...

Ea îi rĕspunse c'o privire
De-adânc dispreț și indignată:
— Nici un cuvênt mai mult! Ajunge!
Iar', domnule, de altă-dată,
Când vrei sĕ fii galant cu fete
Și vreai sĕ faci vre-un compliment,
Alegeți vorbele mai bine,
Te rog, — și nu fii indecent! —

Hațeg, 1904. ***Victor Bontescu.***

Istoria unui ziuar.

Veturica e o copilă drăguță. Deși e deja de 17 ani, eu tot Veturică mititică îi zic, și ea nu sĕ supără.

Dorința mamei ei a fost, că unica copilă ce o avea, sĕ fie bună, modestă, cultă, și s'a realisat dorința mamei.

Într'o zi Veturica sĕ preumbla prin grădină cetind un ziuar zdrănțuit. Am agrăit-o. Și ea confusă cerca să ascunză ziuarul, însĕ nu i-a succes.

Mama sa, care a venit cu mine în grădină, îi zise serios și totuș blând:

— Veturică dragă, nu ți-am oprit deja, sĕ nu mai cetești ziuarul acesta?

— O, mamă dragă, iartă-mă, dar' conținutul lui îmi place tare!

— Mie nu!

— Nu conține nimic ce mi-ar strica.

— Adevĕrat, moralicește nu, însĕ și tu o sĕ devii melancolică și aceasta m'ar durea.

— Bine mamă, dacă nu-ți convine nu mai cetesc. Ți-l predau.

— Permis va fi sĕ știu și eu ce ziuar e? am zis întinzênd mâna după ziuar.

— Poftește și-l păstrează.

Privind în ziuar, am observat că-i cusut din epistole. Și dela început și din mijloc și din sfîrșit lipseau foi.

I.

Din prima epistolă numai sfîrșitul era:

Toate dorințele omului sunt zădarnice! La ce sĕ-ți mai urmez sfatul, care poate că e bun, însĕ pentru mine nu. Mai bine-i pentru mine sĕ fiu singură, părăsită. ***Geni.***

II.

Îmi scrii sĕ iubesc și sĕ nu fiu îngândurată!

Întreb: Poate iubì cel-ce odată s'a înșelat? Nu! Iubirea nu mi-ar mai da fericire, ci numai dureri și chinuri. Iubirea mea ar fi numai un zimbet demonic față de iubirea cu care ași fi încungiurată.

O, eu nu iubesc mai mult!

O singură persoană am iubit, aceea m'a înșelat, m'a părăsit. Acuma-s ca floarea ofelită de arsița soarelui, înzădar o mai uzi, nu mai înflorește.

Am probat sĕ cerc mângăere la tatăl meu. El alăturea cu o femee străină, nici nu voia sĕ știe despre mine, fiindcă voiam sĕ-i scap caracterul.

Și după toate aceste mai pot sĕ fiu dispusă?!

Poate, dacă a-și fi mai dispusă ași ști iubì, ași fi fericită și lovitu-rile sorții n'ar fi așa dese. Dar nu lupt contra lor, că n'am putere.

Vĕzut-ai mașinărie stricată, din care lipsește o roată, ori și măcar un cuiu? Nu mai funcționează. Așa sunt eu.

III.

Azi noapte spre rĕsărit a căzut o stea. Am urmărit-o cu privirea.

Sĕ zice, că de câte-ori cade câte o stea, moare un om. Nu știu cine a putut fi, dar așa mică 'i-a fost steaua. Așa ași fi voit sĕ fie a mea. Ași dorì sĕ-mi vadă deja cineva și steaua mea fugind...

IV.

E toamnă; paserile tot în grupuri mai mari ne părăsesc. Arbori-s fără frunze.

Sĕrmanii de ei! Pentru-ce înverzesc, dacă frunzele-s așa necredincioase și-i părăsesc.

O lume, lume! Ce ești tu? Arbore și noi frunze, iară moartea-i grădinarul, care îți ia decoarea.

Ce devin arborii, după-ce înbĕtrânesc?

Pămênt.

Ce va fi din tine viață, lume?

Pămênt și nimic.

Pentru-ce viețuește dară omul?

. . . . . .

Fiind-că D-zeu le cârmuește toate, liniștită-mi aștept sfîrșitul, care mĕ va scăpa de suferințe. Voi cădea ca frunza de pe arbor și sufletul meu va zbura într'o țară mai frumoasă, ca paserile.

Sĕ va reîntoarce iar aici? nu știu.

. . . . . .

Ascultă numai! Și eu am o mângăere. Așa că ești curioasă sĕ știi? În fereastă a ciocănit o rândunică ce a rĕmas încă pe aici. Te aduce în uimire cum mĕ poate mângăia o păsĕrică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

com. Arad), câte 2 cor.; Laurențiu Juga, cleric, Măgulicea, (com. Arad) 1 cor.; Ioan Anghel, înv. pens., Brad 3 cor.; Lazar Perian, mare propr., Băiță (lângă Deva) 2 cor.

Marinimoșii contribuitori primească profunda mulțumită și convingă-se, că obolul lor a ajuns la locul destinațiunii.

*

Iată *bilanțul* esact al sumelor incurse la adunarea generală ordinară a „Societății pentru crearea unui fond de teatru român“ ținută în *Brad* la 15/28 și 16/29 August 1904.

A) Intrate pentru arangearea *festivităților:*

dela „Crișana“ inst. de credit și economii, Brad.	cor.	200.—
dela Aron Roman, preot, Luncoiul-de-jos. . . .	„	20.—
dela concert-teatru. .	„	332.50
dela petrecerea cu dans	„	322.—
Suma .	cor.	874.50
B) Spese	„	560.10
Venit curat, de aci	cor.	314.40

C) Intrate în favorul *fondului de teatru:*

dela 12 memb. fond. à cor. 200	cor.	2400.—
dela 21 memb. pe vieață à cor. 100	„	2100.—
dela 48 memb. ordinari à cor. 10 și à cor. 20 .	„	500.—
dela 130 membri ajut.	„	270.60
din colecta dela banchet	„	74.—
din prețul piesei „Grănicerul“, de I. Velovan .	„	12.—
venitul curat resultat dela producțiuni . . .	»	314.40
Suma .	cor.	***5671.—***

Din suma aceasta se află:

deposit la „Crișana“ sub nr 441/1904 . . .	cor.	4166.—
acțiunea nr. 1821 dela „Sĕlăgiana“ cu cup. de pe 1904	„	100.—
acțiunea nr. 1454 dela „Făgețana“ cu cop. de pe 1904	„	200.—
taxe rest. neîncassate	„	1205·—
Suma .	cor.	5671·—

Restanțierii au fost învitați sĕ solvească suma subscrisă, ori sĕ arete ratele în cari voesc sĕ-'și achite jertfa depusă pe altarul Thaliei române.

Dela oraș.

— Ședința comunității la 24 Oct. n. —

Luni s'a ținut comunitatea orașului nostru, trecându-se destul de repede peste obiectele la ordinea zilei, ba arătând membrii presenți aproape indiferență față de multe chestii ce tae altfel în nimbul și bunul renume al orașului, mai drept zis, al conducerii lui. Căci într'adevĕr, aci ori-ce om al *ordinei,* ușor își perde voia de a mai stărui pentru lucruri bune, pentru rĕnduiala la oraș, pentru nisuință spre progres, — căci toate sunt egale cu a pușca în Mureș. Orice idee bună, viguroasă, aruncată conducerii orașului nostru, are soartea vigurosului glonț, pușcat.... în apă. Ideea dată repede e coperită de către apa de vorbe a dlui primar Acker, care imediat îți promite *tot, tot,* dar nici odată nu face *nimic, nimic!* Și când îl întrebi ce-i cu lucru cutare, îndată află scuză și promisiune nouă, a cărei soarte va fi tot cea veche!

Marea majoritate a membrilor comunității îi iau de bani buni aceste făgăduințe, sĕ mulțumesc, așteaptă, până apoi se uită lucrul, și dl primar își rîde în sine de credulitatea comunității, și sĕ consideră pe sine de foarte mare „politic“, care știe de minune „tranșa“ chestiile „gingașe“ în comunitate!... Îi cântă comunității aceeași *musică* adormitoare, amoroasă, iar când vede că compoziția veche, felul de făgăduință, nu mai gâdile așa înșelător urechile d-lor membri, compune ceva „nou“, dar numai la părere nou, căci de fapt e numai o variantă simplă a vechii sale politici de făgăduințe goale.

Sultanii turcești cei cu multe femei au inventat și practisează politica aceasta față cu puterile ce ridică față de ei oare-cari pretensiuni. Durere, vedem această „politică“ întrodusă de-a binele și în orașul nostru prin dl primar.

Între astfel de împrejurări, noi nu ne mirăm, că și spiritul de controlă serioasă prin critică și oposiție în comunitate, sĕ manifestă slab de tot, doar dl Dr. Amlacher mai e statornic, când sĕ presintă, și mai întreabă de una de alta, dar și d-sa cu un aer absolut desperat, căci altă speranță nici nu poate sĕ aibă, decât că — descarcă o nouă pușcătura în... apă! Iar trândava apă dă un resunet surd, și curge leneș mai departe.

Aceasta ne-a fost impresia și după ședința de Luni a comunității.

Cel care a cercat sĕ mai pușcte în apă, a fost de data asta dl Dr. Schull. D-sa a făcut întrebare, în chip de interpelare, că ce mai știe dl primar despre chestia apaductului ori a fântânilor publice? Sunt 10 ani — zice dl Dr. Schull, — de când am propus în această comunitate, că sĕ facem pregătirile de lipsă pentru a provedea orașul cu apă ori așa că sĕ se facă apaduct, ori cel puțin zidind câteva fântâni publice, dintre cari una mare ar fi sĕ aibă loc în piață. Dacă apa din ele n'ar fi chiar bună de beut, ea ne-ar fi însĕ de neprețuit folos la *cazurile de foc.* Căci s'au întêmplat repețite focuri în părțile de sus ale orașului, în piață, când lipsa de apă aci aproape, s'a simțit foarte dureros. Iar în vara asta cu cunoscuta-i secetă și arșiță, numai cât ne-a păzit D-zeu de un foc prin piață, că altfel am fi plătit amar de tot negligența noastră de a fi zidit fântânile dorite! Și comunitatea aprețiind lucrul acesta a votat deja demult 4000 cor. pentru zidirea de fântâni. Dar nici acum după *zece* ani, nu vine conducerea orașului cu un proiect de esecutare a acestei dorințe a comunității, care a votat și suma de bani pentru acest scop.

Primarul Acker spune, că chestia n'a fost dată uitării, sĕ tot ocupă cu planul acesta, dar nu găsește deloc ideea mântuitoare, practică. (A! Asta va fi vestita idee, despre care spunea o foaie umoristică, că s'a perdut la magistratul nostru, și de atunci tot caută domnii după ea, ca după un ac în carul cu fânul, și n'o mai află!)

Dl Dr. Schull a cerut sĕ-și esprime comunitatea de nou dorința de a vedea prezentându-i-se odată proiecte în cauză și a sĕ esecuta acest lucru foarte de lipsă pentru oraș. Comunitatea și-a mai exprimat dară încă odată „dorința“, pe care sĕ sperăm că nepoții nostri — vorba dlui Schull — o vor vedea totuși realisată!... Doar facerea unei fântâni nu-i lucru ce sĕ poată fi realisat în o viață de — primar!...

*

Provocat prin o interpelație anterioară, forestierul orășenesc dl Bocz, raportează asupra focului din pădurile orașului din August vara asta. Au ars în câteva zile 275 jugĕre catastrale, cauzând orașului o pagubă de vre-o 25.000 cor. Focul a putut fi stins numai cu ajutorul miliției. Vre-o 40 de soldați au lucrat 3 zile la localisare. Dl forestier propune sĕ se aducă mulțămită protocolară miliției pentru ajutorul dat și soldaților o remunerațiune potrivită în bani. Precum a aflat, zice dl Bocz, lucrul acesta s'a și întêmplat.

Dl C. Antoni, care făcuse interpelația, spune că anume a voit sĕ aibă un raport despre acest lucru, căci până la comunitatea în care a făcut d-sa interpelarea, trecuseră deja 3 sĕptĕmâni dela foc, și magistratul nostru încă nu zisese nici macar „mulțam“ soldaților, decum sĕ le fi trimis remunerația cuvenită, deși ei peste câteva zile aveau sĕ plece acasă dela miliție.

Dl primar află și aci frunză-scuză, spunênd că d-sa a fost mulțumit cu vorba după foc, d-lui comandant militar al pieței... Sĕ admitem că e așa. Asta a fost bunăcuviința momentului sĕ mulțumească comandantului la o întâlnire ocasională, dar de ce n'a făcut'o ca mâne oficios *în scris,* sĕ rĕmână urmă și la oraș și la miliție? Mulțămita în scris sĕ cetește apoi soldaților tuturor, ca sĕ vadă că „cibilii“ le apreciază ajutorul. Iar pentru a o face asta (de s'o fi făcut cumva pân' acum), i-a trebuit îmboldire specială de un membru mai atent al comunității.

*

Contractul cu erarul militar pentru a-i da și mai departe magazinul auxiliar de paturi aici în curtea spitalului, sĕ prelungește pe alți 3 ani.

Dlui M. Kapronczay i-se iartă $^{1}/_{4}$ a arênzei după cimiteriile nouă, din causa secetei ce a nimicit peste jumĕtate roada de fên de acolo.

*

În causa regulării rîului *Betz* în luncă, fiind ordin dela instanțele cele mai înalte, — orașul va începe în primăvară lucrările de regulare peste tot. Sĕ va da lucrul prin licitațiune. Și și până sĕ se scoață banii dela cei interesați și cari vor fi îndatorați a purta cheltuelile de regulare, sumele de lipsă le va anticipa orașul din mijloacele sale.

Aci dl primar iar a făcut o nostimadă. Fiind-că ordinul dela comitat care îndrumă sĕ se facă pregătirile de regulare și sĕ se incasseze dela cei interesați taxele ce cad pe ei, — e adresat „dlui primar al orașului“, — d-sa a înțeles lucrul că *personal* are sĕ încasseze banii dela oameni! Și s'a făcut de-odată cassar, deși avem oficiu de cassă care numai el e în drept a incassa bani orășenești și orice repartiții ce au sĕ treacă prin socotelile orașului.

Comitetul permanent a și propus comunității a decide, ca d-nul primar sĕ predee banii ce a incassat, la oficiul de cassă, și comunitatea a primit propunerea, cu adausul făcut de membrul I. Moța, că anume, până cel mult Joi în 27 Oct.

S'a esmis o comisie de 3 pentru cempunerea listei viriliștilor orășenești pe 1905.

NOUTĂȚI

Dl Vasile E. Moldovan, *după-ce a împlinit cele 7 luni de temniță de stat la Cluj pentru procesele sale politice, pe cât știm scapă mâne, Duminecă în 30 Oct. n. Avea sĕ mai stee aproape 2 luni pentru pedeapsa în bani de 1000 cor. dar' s'a ajutat cum a putut cu fratele d-sale Dr. Valer Moldovan, și din al lor propriu, au plătit suma de 1000 cor. ca sĕ se poată vedea iar liber. Il salutăm cu drag, și-'l dorim cu bine în mijlocul nostru!*

De prim-pretor la Hunedoara a fost ales în congregația dela 26 Oct. n. a comitatului, dl Gavriil Boer, fost substitut de prim-pretor la Deva. Iar la Deva a trecut dl Béla Török dela Hunedoara.

Despărțământul Orăștie al Asociațiunii, își va ținea adunarea cercuală Duminecă viitoare, în Nov. n., la Orăștie. Sĕ va da samă de activitatea despărțământului în anul trecut și fiind espirat mandatul comitetului, se va reconstitui comitetul.

Toți binevoitorii acestei instituțiuni culturale, din loc și jur, sunt rugați a lua parte la adunarea despărțământului.

Judele de tribunal Sóos din Budapesta, a fost judecat la 3 ani robie grea, pentru-că ca jude lua bani dela oameni și le făcea apoi dreptatea după cum era suma bănișorilor strecurați în punga lui. — După judecată însĕ, patriotul Sóos a gândit că tot ar fi mai bine la plimbare ca în temnița Gherlei, unde era sĕ fie dus, și într'o zi și-a pierdut urma din »capitală«! Acum a scris o carte acasă, că el sĕ află bine și în pace în fundul — Americei, unde e mai frumos ca în fundul temniței! Și justiția din capitală a fost așa de precautä de a lăsat pe picior liber pe un osândit atât de greu.

Asfaltul dela Orăștie a fost obiect de discuție și în congregația din 26 Oct. a comitatului. Contractul orașului cu firma »Neuchatel« plutește încă și azi între cer și pământ. El nici azi nu are aprobarea de lipsă a instanțelor superioare. In congregăția de Mercuri primarul orașului nostru dl Acker s'a silit sĕ arate, că orașele au drept a încheia și atari contracte mai mari și a le pune în lucrare și fără a avea deja întărirea instanțelor superioare. Dar' notarul comit. Misinsky i-a cetit îndată prescripția clară a legii, că nu are acest drept. Acum contractul se va subșterne ministrului de interne, care are drept a-'l aproba ori respinge. Primarul Acker e, de altfel, din cauza încheerii și esecutării acestui contract înainte de a fi întărit, tras în cercetare disciplinară.

Petrecere împreuată cu dans arangează tinerimea română din *Ilia-Murĕșană* și jur Duminecă, la 30 Octomvrie n. în hotelul »La Vênător« din Ilia. Începutul la 8 oare seara. Venitul curat sĕ va împărți între școlarii sĕraci din Ilia și jur.

Sporirea artileriei române. In România s'a hotărît sĕ se sporească numĕrul regimentelor de artilerie, înființând 2 regimente în fiecare diviziune, adecă în total 18 regimente. Fiecare regiment va cuprinde 6 baterii, iar fiecare baterie 4 tunuri cu tragere repede. Așa numĕrul tunurilor va fi în total de 432.

Jertfa muncii. În băile dela Căzănești s'a întâmplat în 19 Oct. o nenorocire, care a stîns viața unui lucrător. Un colț de stâncă s'a rupt și a pornit cu repejune la vale. Lucrătorii au fugit care încotro, dar pe Anghel Clej l'a ajuns stânca și îndată 'l-a turtit tot, omorându-'l.

Oficeri români la armata japoneză. Ministerul român de rĕzboiu trimisese 2 maiori români ca sĕ urmărească operațiunile de rĕzboiu ale armatei rusești. Acum va trimite și în cartierul general iaponez 2 oficeri.

O dramă în armata austriacă din Galiția. Sĕ scrie din Cracovia: Ziarul »Naprozd« spune, că un soldat din artilerie, anume Polacsek indignat de maltratările la cari superiorii îi supuneau, atât pe el cât și pe camarazii sĕi, i-a denunțat generalului Galgotzy. Acesta a ordonat o anchetă, care a a dat un resultat contrar celor spuse în denunțarea lui Polacsek, de oare-ce, firește, soldații n'au îndrăsnit sĕ dea mărturie contra oficerilor. Oficerii a dat în judecată pe Polacsek pentru calomnie. Polacsek, temêndu-se de pedeapsă, s'a sinucis.

Cum știu murì Chinezii.

— Un raport de pe câmpul de luptă din Asia-orientală, al corespondentului E. de Binder Krieglstein. —

Precând la frontiera coreană sĕ da deja luptă crâncenă, zice corespondentul numit, — noi raportorii trebue sĕ stăm la Mukden, și știrile ce le primim din câmpul pe rĕzboiu, sau sunt deja întârziate, sau sunt așa de nelimpezi, încât e peste putință sĕ le trimiți ca știri sigure. De aceea ne-am deprins a nu face alta, decât sĕ căutăm ca ulii flămânzi ori-ce sensație ce ar pute-o da viața Chinezilor de pe aceste locuri.

De cinci zile așteaptă 15 riporteri ziua ca sĕ poată fi de față la esecutarea la moarte a unui tâlhar ciunguz. Autoritățile chineze fac tot ce sĕ poate ca sĕ ne strice plăcerea. Așa au dus la moarte eri trei tâlhari, fără ca sĕ ne vestească și pe noi gazetarii și azi ne spun că nu va fi nimic, deoare-ce căpitanul poliției dela Mukden, căpitanul statului major rus Gross, încă nu și-a dat învoirea pentru ducerea la moarte.

Mĕ dusei azi la acest domn și mĕ informai. El îmi zise:

„Dar abia a trecut o jumĕtate de oară de când am iscălit hotărîrea și am lăsat sĕ vĕ dea de știre. Dacă grăbești mai ajungi încă la vreme.“

Și am plecat cu un Rihsaw la locul de omor, care sĕ află afară de oraș după zidul al doilea, așa numitul zid de lut. Acolo întâlnesc pe soții mei cu aparate foto- și chinematographice și cu toții așteptăm mai bine de o oară.

Un loc mare deschis de mărimea unui chilometru pătrat, bătut de soare.

Deodată sunete de goarne sĕ aud dinspre Nord și pe sub marele arc al Porții-cetății sĕ ivește o mulțime de lume, care pe jos, care călare, iar peste bluzele roșii și bajonetele sclipitoare ale soldaților, sĕ ridică doi prapori mari negri, cu margine albă și cu înscripție tot albă. Ceata sĕ apropie repede. Garda de călăreți a vice-regelui numit Dșan-dșün, formează un cerc, infanteria în bluse negre și cu turbane negre țin arma în mână. Mai curg din toate părtile sute de soldați ruși, bine înțeles înarmați. Apoi sĕ apropie jertfa, un Mandjur bine îmbrăcat, care poate avea abia 30 de ani, cu trăsături deschise și energice, nas puțin încovoiat. Are o ținută deamnă, vorbeșce voios cu slugile călăului, cari îl spriginesc de subsuori, fiind-că picioarele îi sunt împedecate cu niște încuietori din lemn, încât abea poate umbla și când a dat cu ochii de noi, a rîs și a spus ceva rîzînd călăului.

Sĕ vede că-i face plăcere că a ajuns obiectul interesului general și e încântat, că pentru el, un suflet mizerabil de tâlhar, au venit pe căldura asta mare și prin murdărie și praf, atâția domni nobili. Îmbrăcămintea lui cea din urmă, într'o clipă e gata. Slujile călăului desbracă jertfa de haina lui grozav de murdară, apoi sĕ mai uită prietinos în jur și-și ia rĕmas bun, îngenunchie și pleacă capul. O slugă îi leagă mânile la spate și călăul cu un puternic „Ta“ îl lovește în ceafă. Lovitura n'a fost nimerită, cauzând numai o rană adâncă. Încă odată mai lovește și îi tae șira, dar capul tot mai atârnă. Acum îi tae încet carnea ce mai leagă capul de corp, apoi ține corpul în sus ca sângele care țîșnește, sĕ nu-i umple îmbrăcămintea, care-i rĕmâne lui: călăuluì. Vre-o câți-va oameni înarmați cu bastoane de bambus în cap cu fuioare de lână, prind sângele ce curge. Aceste fuioare săturate de sânge sĕ duc autorității ca dovadă că judecata s'a împlinit.

Totul sĕ petrecù așa de iute, încât abia ai putut sĕ capeți o impresie neplăcută și esecutarea părea a fi mai curată, decât una de-a noastră europeană, la care condamnatul e pregătit pentru cele din urmă clipe,

---

Cum e natura, așa e și sufletul meu.

Cum e păsărica, așa ești tu.

Până-ce eram fericită, prietenele — de cumva le pot numì așa — erau tot în jurul meu și acuma când sunt nefericită, m'au părăsit, numai tu ai rĕmas sĕ mĕ mai mângăi; și aceasta așa bucurie îmi causează.......... Simt că a-și ști sĕ fiu dispusă, dar durerea așa m'a pĕtruns, că nu pot sĕ scap de ea. În mine e iarnă continuă.

Știu că după iarnă iară vine primăvară, însĕ inima mea înghețată numai pe ceea lume își va ajunge primăvara.

* *

Ziuarul s'a sfîrșit, și eu nu mult am putut scoate din el.

Veturica mi-a spus istorioara întreagă.

A fost o păreche de oameni, cari au avut o singură copilă, Eugenia. Eugenia era frumoasă și a și avut pețitori mulți, însĕ ea numai pe unul a iubit și acesta a părăsit-o luând pe o alta mai bogată. Dar mai târziu a ajuns cerșitor.

Mama Eugeniei mai târziu a murit, iară tată-sĕu trăia cu o altă femeie.

Loviturile acestea așa au zdrobit-o încât dorea moartea. Avea însĕ o prietină, căreia îi scrise epistolele acestea și aceasta o mângăia mereu.

Și-a și ajuns scopul, pentru-că Eugenia s'a măritat și acuma e foarte fericită având și o copilă pe care o chiamă..... Veturică.

— Ma-Ta ești aceea? întrebai eu surprins.

— Mamă dragă, — zise Veturica sărutându-și mama, — ea e Eugenia.

— Acuma-ți mulțămesc pentru povestirea acestei întêmplări.

— Știi D-Ta scrie ziuar? — mĕ întrebă mai târziu Veturica.

— N'am probat încă.

— Nici n'ai voì?

— Poate.

— Mie mi-ar plăcea sĕ scriu așa cum sunt epistolele aceste.

— Pentru-ce — o întrebă mamă-sa.

— Nu știu, dar mi-ar plăcea.

— Îmi permiți sĕ-ți spun. Ma-Tale iți plac meditările, micile suferințe. Dar știi ce s'a întêmplat cu Eugenia după suferițele cele multe?

Veturica rușinată îmi zise:

— Eu nu așa am înțeles.

— Ma-Tale așa-dară ți-ar plăcea sĕ scrii ziuar și apoi.....

— Taci! — zise ea roșind tot mai mult.

Dar nici eu nu m'am mai putut reținea. M'am apropiat de Veturica și entusiasmat am întrebat-o!

— Pot spera, că eu voi fi, pe care-l vei fericì?

N'am mai putut zice nimic, că cuvintele ce au mai urmat, le-a cules Veturica cu buzele ei...

Cluj, 1904.

Lorenzo.

prin un şir de ceremonii juridice şi religioase.

Acum însă a urmat ce a fost mai scârbos, căci într'o clipă slugile călăului au lăsat trupul despoiat de haine şi încă sub fel de fel de glume şi rîsete, la care se alătură şi poporul ce sta în jur. Călăul, un tinăr de vre-o 25 ani, cu înfăţişare obraznică şi cu un rîs scârbos, luă capul şi ni-'l ţinu fiecăruia sub nas pretinzând bacşiş, (cinste), pentru lucrul seu! Noroc cu soldaţii ruşi, că ne-au sărit în apărare şi l-au alungat pe ticălosul. El îşi mai şterse cu grije sabia lui cea lată de cadavru, apoi ş'o înfăşură într'o cârpă galbenă şi se depărtă aplaudat, ca un luptător cu tauri când ese din arenă.

Acum se apropiară rudeniile mortului cu un sicriu, adecă o ladă simplă, care au adus-o din satul lor depărtat, şi au aruncat corpul ciuntit în ea. Ce de bani bani i-a fi costat pe acesti sărmani, să cumpere dela autorităţile „înalte" cadavrul? Căci în pietatea deosebită pentru morţii lor, chinezii sunt în stare să-'şi dee tot ce au, pentru ca să facă membrilor familiari o îngropăciune cinstită.

Pe cât să teme de puţin un mongol de moarte, pe cât e de de nepăsător pentru suferinţele altora, pe atât de mult cunoaşte numai o dorinţă, care îl face să uite tot amarul de pe lumea asta, şi aceasta este: să aibă o îngropăciune cinstită şi să primească obicinuitele pomene dela neamurile sale.

Pentru aceia însă, cari nu au rudenii, ca cei mâncaţi de câni, pe aici nu se mişcă nimeni. Nici guvernul, nici vre-o societate filantropică nu se gândeşte să le sape o groapă.

Abia s'a sfîrşit esecutarea şi călăreţii toţi galopează care încotro, trimbiţele dau numai un ton lung ce sună ca un urlet de bou, infanteria pleacă şi totul e lăsat în mâna cânilor, ori a rudeniilor, dacă mortul a avut de acestea, care să se intereseze de el...

FEL DE FEL

Sultanul şi scamatorul. Vestitul scamator Bellachini, în o călătorie a sa a ajuns şi la Maroco. A dat acl câteva representaţii. Il lăuda lumea tare pentru felul cum ştie să-'i înşele privirea, să-'i minţă ochii. A auzit despre comediile lui şi Sultanul, şi 'l-a poftit la palat să se producă şi acolo. S'a dus. Sultanului 'i-a plăcut tare de „minunile" ce le făcea. Bellachini se hotărî să-'şi închee producţiile cu un trick scamator din cele mai minunate. Aduse drept aceea doi porumbi vii, unul alb, altul negru. Taie apoi gâtul la amândoi porumbii aci naintea ochilor Sultanului. Când porumbii zăceau morţi cu capurile depărtate de trupuri, panglicarul luă în mână cele două paseri şi puse capul cel alb la porumbul negru, îl lipi, suflă asupra lui, apoi capul cel negru la porumbul cel alb, tot aşa. Coperi pe o clipită porumbii cu o năframă, şi când luă năframa de pe ei, porumbii zburară voioşi care încotro, cu capurile schimbate, dar' ca şi cum nu lis'ar fi întâmplat nimic.

Sultanului producţia asta îi plăcu mai mult. Iţi aduse drept aceea doi sclavi, şi spuse lui Bellachini, că să facă acum acelaşi lucru cu sclavii lui ăştia, să le schimbe capurile! Comediaşul fireşte să sperià grozav de cererea puternicului domn. Ce să facă? Se o respingă, nu poate, căci se temea că Sultanul, văzând că nu poate aşa ceva, cu un cuvânt îl poate împinge pe el în primejdia tăierii de cap! Ii fulgeră însă prin minte o idee. Şi fu mântuit prin ea. Zise, că el ar face bucuros şi lucrul acesta, dar' — maşinile i-'s pregătite numai pentru porumbi, şi ca să le preschimbe să se potrivească şi la oameni i-ar trebui timp de două săptămâni.

— Nu-'i nimic, zise Sultanul. Aştept două săptămâni! Şi pân'atunci d-ta vei fi oaspele palatului meu.

Ballanchini mulţumi din inimă de bunăvoinţă, ba se mulţumi şi de preţioasele daruri ce era să capete (de mai aştepta după ele), şi se scăpà zicând, că are ceva de cumpărat în oraş. Sultanul îi dete voe să meargă să-'şi cumpere ce-'i lipseşte. Iar el cum se văzu la larg, cel dintâi lucru îi fu, să pacheteze repede şi să o ia la tălpăşiţa! Peste două zile nici urma lui nu mai era pe-acolo, iar cei doi sclavi au rămas cu capurile la locurile lor!

*

Să tot fii — scriitor englez! De e drept în cele mai multe cazuri şi la cele mai multe naţiuni, mai ales la cele mici, că cariera de scriitor e o carieră a visătorilor deprinşi a răbda, numai ca să poată mai frumos visa, — apoi la popoarele mari, ca la Englezi, Francezi, Germani, lucrul acesta nu e tocmai aşa. Scriitorii lor cei mari, nu numai că nu simţesc lipsele materiale, dar' pot zice că din călămarele lor le isvoreşte părăuaş de aur!

Aşa de pildă la Englezi e azi în toată mărirea sa scriitorul *R. Kipling*, căruia editorul opurilor sale, îi plăteşte conform contractului ce are cu el, de fiecare cuvânt scris, câte un şilling (cam 1 cor. 20 fill.) Aşa că el capătă pentru fiecare pagină tipărită a cărţii sale nouă, cam 500 cor. Pentru o carte de 200 pagini, el capătă astfel un onorar de 100.000 cor. Tot cam atâta capătă Mark *Twain* dela editorul seu. John *Morley*, care a scris biografia de curând apărută a marelui bărbat de stat Gladstone, a căpătat pentru opul acesta minunat zece mii de funţi şterlingi, adecă un un pătrar de milion de coroane, honorar! Şi tot aceeaşi firmă de editură, a plătit istoricului *Maculey* de două-ori atâta honorar pentru Istoria Angliei scrisă de el! Cuitanţa cu care Maculey a ridicat dela editor cele 20 mii funţi şterlingi (jumătate de milion coroane), să poate vedea în cancelaria editorului, pusă în ramă! Romancierul H. Ward a căpătat acum trei ani dela firma S. Elders Comp. 320.000 cor. pentru romanul seu cel mai nou.

Aşa ca scriitor-poet. Ca ziarist, încă faci parale, cum noi aici nici în vis nu putem visa. Ziarul „Daily Grafic« a plătit lui R. Churchill, care era în călătorii prin Africa, câte 2500 cor. pentru fiecare scrisoare trimisă cu ştiri de acolo. Pentru 20 de scrisori i-a dat 50.000 cor. Iar' ziarul „Daili Chronicle" a plătit lui Nansen în întâia sa expediţie spre Polul-de-Nord, pentru o telegramă de 1500 cuvinte 25.000 cor., iar' pentru un articol de 15.000 cuvinte, i-a plătit 100.000 cor.!

Aşa apoi să tot fi scriitor şi gazetar, mai ales dacă ştii scrie bine — englezeşte!

ASIGURĂRI

≡ contra focului ≡

în condiţiile cele mai **favorabile**, cu premii mai uşoare ca la alte bănci, primeşte

„Assicurazioni Generali"

cea mai mare bancă de asigurări din AUSTRO-UNGARIA.

Are numai fonduri proprii (avere agonisită în cei 70 ani de când există) *228 milioane coroane.* In fiecare an creşte această puternică bancă, cu câte *20,000.000 coroane*, creştere curată.

Fiind aşa bogată, şi la preţuirea pagubelor de foc e mai culantă ca ori-ce altă bancă!

In ORĂŞTIE are agentură principală care primeşte asigurări. — A să cere informaţiuni la administraţia acestei foi!

Publicaţiune.

Se aduce la cunoştinţa acelor pe cari îi interesează, că două mori ale comunei Vinerea (una cu 2 roate, alta cu 5 roate) să dau în arendă pe calea licitaţiunei publice pe un nou period de 3 ani, în 17 Noemvrie 1904 în cancelaria notarială din Vinerea (Felkenyér).

Preţul strigărei e 6282 coroane, eventual tot cu 10% minuendo până-ce să va afla reflectantul.

Reflectanţii au a depune 10% vadiu.

Alte condiţiuni să pot vedea în cancelaria notarială în oarele oficioase.

Vinerea (Felkenyér), în 17 Octomvrie 1904.

1—2 **Primăria comunală.**

Cancelişti!

În cancelaria advocaţială a „Ardelenei" se primesc îndată

doi cancelişti,

cu scrisoare frumoasă.

Asupra condiţiilor, a să adresa pentru informaţiuni la Direcţiunea băncii:

ARDELEANA

institut de credit şi de economii în Orăştie.

1—2

Cereţi pentru citit

Raze de Lună

un elegant volum de Schiţe şi Nuvele, de

V. E. MOLDOVAN.

Preţul unui volum *1 cor. 60 fil.*

De vânzare la administraţia foii „Libertatea".

„TÎRG DE IMOBILE"

Cine doreşte

a *vinde* sau a *cumpăra* în timpul cel mai **scurt:** Moşii, păduri, băi (mine), fabrici, fabrici de ţigle, mori joagăre, negutătorii complete, cârcîme, băcănii de toată mărimea etc. etc. Sau cine *caută ocupaţiune, oficii, lucru* să se adreseze la administraţiunea foii de concentrare a anunţurilor de folos general, de pe teritoriul monarchiei austro-ungare. Orăştie, strada dealului nr. 11. La scrisori e a să alătura o marcă postală de 10 fil. (5 cr.) pentru răspuns.

Administraţia

organului special de concentrare a anunţurilor de folos general de pe teritorul monarchiei austro-ungare

„TÊRG DE IMOBILE"

Orăştie (Str. Deal 11).

De vînzare.

În Orăştioara-de-jos

o moară

cu două petri

în starea cea mai bună; **o casă de peatră** folosită până acum de casarmă pentru jandarmi; mai încolo o curte economică mai mică cu mai multe edificii ecomice în stare bună şi cam 9 jugere de grădină cu fânaţe

e de vînzare

din mână liberă.

Desluciri mai detailate se pot căpăta dela D-l notar cercual *Teodor Riebel* în Orăştioara-de-jos s'au la proprietăreasa D-na Dr. *Jos. Hirsch* în Dicső-Szt.-Márton.

2—3

B. DÉNES, BUDAPESTA

VI. Váczi körut 61.

representantul şi depositul general pentru Ungaria, a **fabricei** ces. reg. privilegiate **de maşini şi motoare, a inginerului *E. Plewa*, succesorul firmei Brauner şi Klasek**

***Motoare* de benzin, gaz, petroleu şi vapor,** 2—100 PH., locomobil de benzin şi petrolin 2—20 PH.

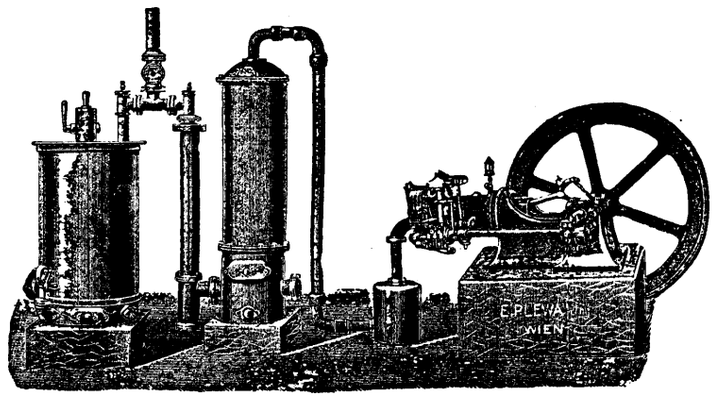

Tot aceieaşimotoare provăzute cu arangeament pentru gaz sugativ, reduc cheltuelile de fiecare putere de cal pe oră cu 2—3 fileri!

Preţuri ieftine şi condiţii de plată favorabile!

— Catalog gratis şi franco. —

Să primesc representanţi solizi în provincie.

27—52

Editor şi redactor responsabil **Stefan Popp.** **„Tipografia Nouă"**, în Orăştie.